

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14564048>

TIBBIY BIOLOGIYANI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVNI LOYIHALASHTIRISHDA TA'LIM MAZMUNI, O'QITISH VOSITA, METOD VA SHAKLLARNING UYG'UNLIGI.

Muxiddinova Sevara Muxiddin qizi

Buxoro davlat tibbiyot instituti Tibbiy biologiya kafedrası o'qituvchisi
(O'zbekiston, Buxoro).

ANNOTASIYA

Respublikamizda uzluksiz ta'lim tizimining joriy etilishi, rivojlangan mamlakatlar oliy ta'lim muassasalaridagi ilg'or tajribalarni o'rganish, ommalashtirish, innovatsion va axborot texnologiyalarni ta'lim-tarbiya jarayoniga kirib kelishi ta'lim-tarbiya jarayonining tashkil etilishi, xususan, talabalarda bilimlarni shakllantirish, ko'nikma, malaka va kasbiy-pedagogik kompetensiyalarni tarkib toptirish bilan bir qatorda ularda tayanch va fanga doir xususiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish muammosini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Mazkur talab ta'lim-tarbiya jarayonida o'qitishda innovatsion yondashuvni loyihalashtirish zaruratini keltirib chiqarmoqdi. Maqolada tibbiy biologiyani o'qitishda innovatsion yondashuvni loyihalashtirishda ta'lim mazmuni, o'qitish vosita, metod va shakllarning uyg'unligi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: *Tibbiy biologiya, zamonaviy yondashuv turlari tizimli, modulli, innovatsion va talaba shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv, uzluksiz ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatish prinsiplari, o'qitish qonunlari va prinsiplari, ta'lim mazmunining tarkibiy qismlari va ularni tarkib toptirish bosqichlari.*

ABSTRACT

The introduction of a continuous education system in our republic, the study and popularization of advanced experience in higher educational institutions of developed countries, the introduction of innovative and information technologies in the educational process, the organization of the educational process, especially for students along with the formation of knowledge, skills, qualifications and professional and pedagogical competencies, it is necessary to reconsider the problem of the formation and development of special competencies related to the base and science. This demand has created the need to develop an innovative approach to teaching in the educational process. The article presents information on the combination of educational content, teaching aids, methods and forms in developing an innovative approach to teaching medical biology.

Keywords: *Medical biology, types of modern approaches, systemic, modular, innovative and student-oriented approaches, principles of the continuous education system, laws and principles of teaching, components of educational content and stages of their compilation.*

Ma'lumki, davlat va jamiyat rivojining har bir bosqichi shaxs, jamiyat va davlatning ijtimoiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, ma'naviy-ma'rifiy va madaniy ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda didaktikaning tarixiy va mantiqiy birlikning metodologik prinsipiga muvofiq ta'lim tizimi oldiga muayyan davlat va ijtimoiy buyurtmalarni qo'yadi.

Respublikamiz mustaqillikka erishgach, ta'lim ijtimoiy sohadagi ustuvor yo'nalish deb belgilandi, uzluksiz ta'limni joriy etishning metodologik va nazariy asosi bo'lgan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da uzluksiz ta'lim tizimi oldiga har tomonlama kamol topgan, jamiyatda turmushga moslashgan, ta'lim va kasb-hunar dasturlarini ongli ravishda tanlagan va keyinchalik puxta o'zlashtirgan, ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, psixologik-pedagogik va boshqa tarzdagi sharoitlarni yaratish, jamiyat, davlat va oila oldidagi o'z javobgarligini his etadigan fuqarolarni tarbiyalash kabi davlat buyurtmalari qo'yilgan.

Jamiyatimizda sodir bo'layotgan ijtimoiy-iqtisodiy, mafkuraviy, ma'naviy-ma'rifiy o'zgarishlar, huquqiy-demokratik jamiyat qurish tamoyillari hisobga olingan holda yaratilgan "Milliy g'oya: asosiy tushuncha va tamoyillar" nomli risolada ta'lim tizimi oldiga ijtimoiy buyurtmalar qo'yilgan.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda mazkur davlat va ijtimoiy buyurtmalardan oliy ta'lim muassasalarida biologik fanlarni o'qitishga qo'yiladigan maqsad va vazifalar shakllantiriladi.

Biologiyani o'qitishda innovatsion yondashuvda o'qituvchi mazkur buyurtmalarni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar:

- Biologik ta'lim jarayonida talaba-yoshlarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalash, ma'rifiy ishlarning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish va joriy etish;
- Biologik fanlardan tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion va axborot-kommunikativ texnologiyalardan foydalanish;
- Biologik fanlarni o'qitishda tayyorgarlikning modul tizimidan foydalangan holda o'qitish jarayonini jadallashtirish;
- Xalqning boy ma'naviy va intellektual merosi va umumbashariy qadriyatlar asosida biologik ta'limning insonparvarlik yo'nalishini ta'minlash;
- Biologik ta'lim jarayonining o'quv-metodik majmualar va didaktik ta'minotning yangi avlodi silabusni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;
- milliy mustaqillik prinsiplari va xalqning boy intellektual merosi hamda umumbashariy qadriyatlar ustuvorligi asosida biologik ta'limning barcha darajalari va bo'g'inlarida talaba-yoshlarning ma'naviy va ahloqiy fazilatlarini rivojlantirish;
- Biologik ta'lim jarayonida talaba-yoshlar ongi va qalbiga milliy g'oya va mafkurani singdirish, ta'lim muassasalarida mafkuraviy tarbiyani bugungi kun darajasiga ko'tarish;

- Ta'lim-tarbiya jarayonida ta'lim va tarbiyani uzviylashtirish orqali talabalarning barkamolligini ta'minlash, huquqiy, iqtisodiy, ekologik va sanitariya-gigienik ta'limi hamda tarbiyasini takomillashtirish;
- Bo'lajak pedagog kadrlarning mafkura borasidagi bilimlarini chuqurlashtirishni bajarish lozim.

Mazkur buyurtmalar asosida oliy ta'lim muassasalarida biologik fanlarni o'qitish zamonaviy yondashuvlar mavjud:

1. Biologik fanlarni o'qitish jarayoniga tizimli yondashuv;
2. Biologik fanlarni o'qitish jarayoniga modulli yondashuv;
3. Biologik fanlarni o'qitish jarayoniga innovatsion yondashuv;
4. Biologik fanlarni o'qitish jarayoniga talaba shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv;

Mazkur yondashuvlarga xos xususiyatlarni aniqlash biologiyani o'qitish metodikasining dolzarb muammolari sanalib, har biri mashg'ulotlar davomida alohida ko'rib chiqiladi.

Respublikamizda olib borilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlarning muvaffaqiyati uzluksiz ta'lim tizimining barcha turlarida, shu jumladan oliy o'quv yurtlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda qo'llaniladigan o'qitish prinsiplari ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari va uzluksiz ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatish prinsiplariga qanchalik mos kelishi va ularni amaliyotga joriy etishga safarbar etilganligiga bog'liq.

Oliy o'quv yurtlarida kadrlarni tayyorlash sifati shu o'quv yurtida tashkil etiladigan ta'lim tarbiya jarayonining samaradorligiga uzviy bog'liq bo'ladi. Oliy o'quv yurtida tashkil etiladigan ta'lim tarbiya jarayonida o'qituvchining pedagogik faoliyati va talabalarning o'quv bilish faoliyati maqsadga muvofiq o'zaro uzviy tashkil etilishi darajasi ko'rsatkichi samaradorlik ko'rsatkichi sanaladi.

Oliy o'quv yurtida olib boriladigan ta'lim tarbiya jarayoni yaxlit tizim holida tasavvur qilish zarur. Oliy o'quv yurtidagi ta'lim tarbiya jarayonini tashkil etishning barcha shakllari mazkur ta'lim muassasasi oldiga qo'yilgan davlat va ijtimoiy buyurtmalarni bajarishga xizmat qilishi lozim. Mashg'ulotlardagi o'qituvchining faoliyati pedagogik faoliyati sanalib, mazkur faoliyat ta'lim mazmunini talabalar ongiga yetkazishga qaratilgan va mazkur mazmundan kelib chiqib o'qitish vositalari, metodlari va shakllaridan foydalaniladi.

O'qituvchi tomonidan tavsiya etilgan ta'lim mazmunini o'rganishga zamin tayyorlaydigan talabalarning faoliyati ularning o'quv bilish faoliyati sanaladi. Oliy o'quv yurtining maqsadi va vazifasidan kelib chiqqan holda ta'lim mazmuni saralanadi, u o'quv kurslari bo'yicha namunaviy o'quv dasturida o'z ifodasini topadi. O'quv dasturidagi mazmunning talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini aniqlash

maqsadida o'quv fanlari bo'yicha DTS belgilanadi. Shu tariqa tayyorlanadigan kadrning o'zlashtirishi lozim bo'lgan ta'lim mazmuni belgilanadi.

Didaktik adabiyotlarda oliy o'quv yurti ta'lim mazmuni 4 tarkibiy qismdan iborat bo'lishi aniqlangan:

1. Bilimlar – g'oyalar, nazariyalar, qonuniyatlar, tushunchalar va h.k.
2. Faoliyat usullari – ko'nikma va malakalar
3. Ijodiy faoliyat tajribalari – mustaqil va ijodiy, mantiqiy, tahliliy tanqidiy fikr yuritish ko'nikmalari;
4. Qadriyatlar tizimi;

Biologik fanlar bo'yicha zamon talablariga javob beradigan o'qitishda innovatsion yondashuvni loyihalashtirish talablariga muvofiq, innovatsion va axborot texnologiyalarga asoslangan mashg'ulotlar ishlanmasi va texnologik xaritalarni loyihalay olish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda oliy o'quv yurtida har bir o'quv kursi bo'yicha tuziladigan o'quv dasturi va unga mos holda tayyorlanadigan darsliklarda yuqorida qayd etilgan ta'lim mazmunining tarkibiy qismlari o'z ifodasini topishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. J.O.Tolipova . Biologiyani o'qitishda pedagogik texnologiyalar. –T. 2011 yil.
2. J.O.Tolipova, G'ofurov A.T Biologiya o'qitish metodikasi. –T. 2012
3. Imamova Shafolat Mahmudovna. A SIMULATION TRAINER'S EDUCATIONAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF FORMING STUDENTS' PROFESSIONAL COMPETENCE// INTERNATIONAL JOURNAL ON INTEGRATED EDUCATION Volume 6, Issue 9, Sep- 2023 P.75-77.
4. Imomova Shafolat Mahmudovna. TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHGA YANGICHA YONDASHUVLAR// Educational Research in Universal Sciences. VOLUME 2, SPECIAL ISSUE 14, 2023, C.1075-1081
5. Imamova Sh.M. Methodology of Development of Programming Skills in Mathematical Systems in Students Based on Computer Simulation Trainers// NATURALISTA CAMPANO Volume 28 Issue 1, 2024, -pp. 551-557.
6. Imomova Shafolat Mahmudovna, Norova Fazilat Fayzulloyevna. Ta'lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish// Miasto Przyszłości, Vol. 32 (2023), C.47-49.
7. Avetisyan G.V. Sootnoshenie upravleniya i vzaimodeystviya // Vestnik universiteta. – 2017. – № 5. – S. 5–9.
8. Pecherkina, A. A. Razvitiye professionalnoy kompetentnosti pedagoga: teoriya i praktika [Tekst] : monografiya //: Ural. gos. ped. un-t. – Yekaterinburg : [b.i.], 2011. – 233 s.